

Mytologie spojená s každoročními přírodními jevy:

- každoroční záplavy na Nilu byly požehnáním i důvodem k obavám
 - úrodné nánosy z etiopských a súdánských výšin do nížinného Egypta byly pro Egyptány životně důležité (zavlažování, nánosy úrodného bahna vyživovalo pole)
 - řeka se mohla vylít z koryta příliš a zatopit obydlí
 - věřilo se, že pravidelné roční záplavy jsou řízeny božstvy – zvláště božským párem: Usir a Eset

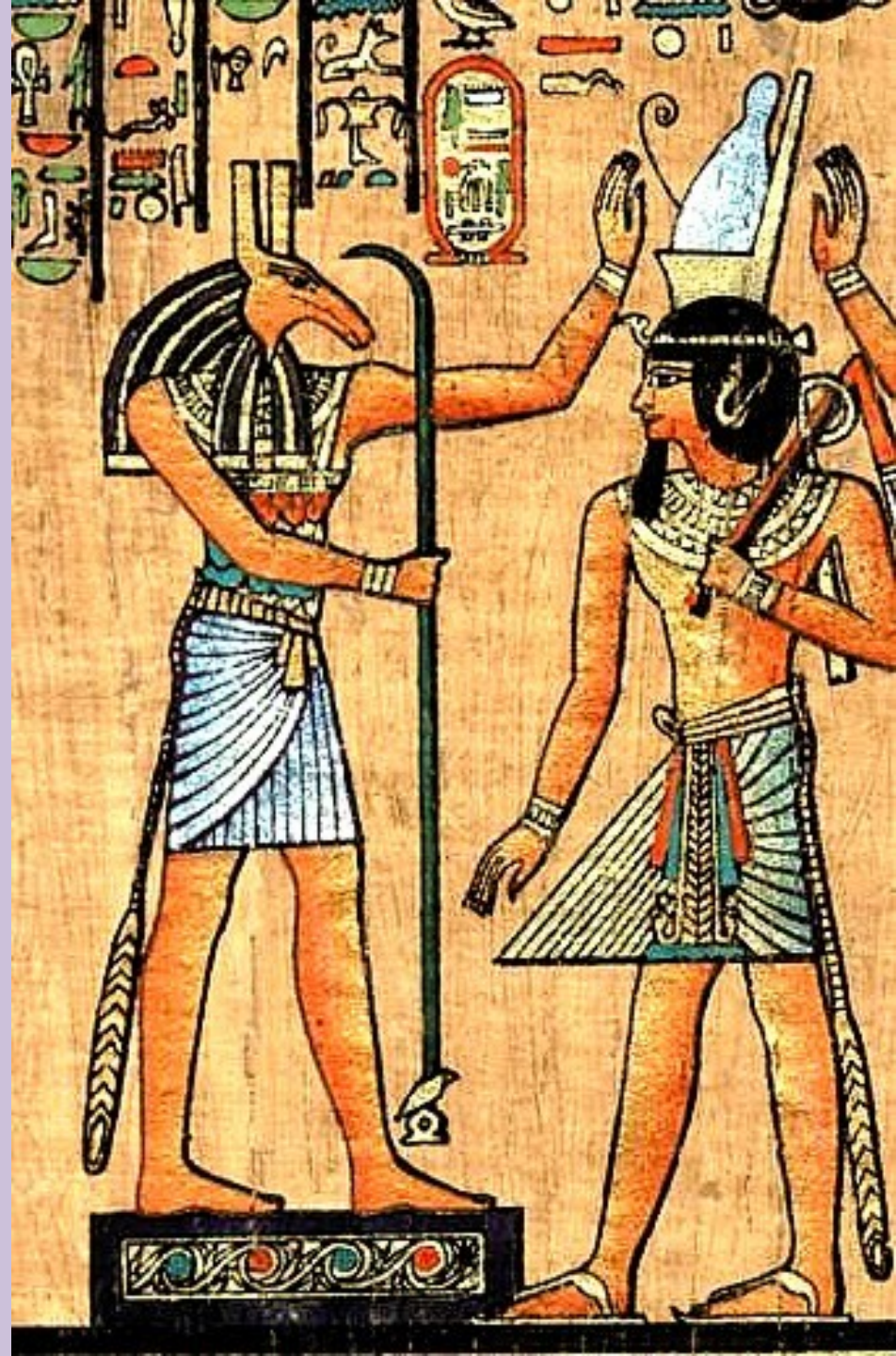
Královský mýtus:

- souvisel se zákonným nástupnictvím faraonů:
 - faraonův **nárok na trůn** posvěcen **mytologickým precedentem**
 - dogma kultu: **faraon je pozemským vtělením nebeského Hóra**
 - mýtus vyprávějící o přenesení moci z Usira na Hóra:
- bohové **Geb** a **Nut** zplodili 4 potomky:
 - **Usir** (řecky Osiris)
 - **Eset** (řecky Isis)
 - **Sutech** (řecky Set)
 - **Nebthet** (řecky Neftis)

- **Usir** coby nejstarší, byl mytologickým pravládcm Egypta
 - bůh plodnosti a úrody
 - zelený obličej (byl vzkříšen, tudíž má schopnost obnovy, znovuzrození, každoroční vznik zeleně v povodí Nilu)
- **Eset** jeho sestra i manželka

- **Sutech** vládce nad neúrodnými pouštěmi a suchem
 - zpodobňován s hlavou mravenečníka, často se vztyčeným dvojocasem)
 - vytrhl se Nut násilně z lůna (jeho rysy násilí a chaos)
- **Nebthet** jeho mladší sestra a žena

- Sutech Usirovi jeho postavení závidí a odhodlá se pomstít
 - hostina, léčka, vražda
 - Usirovo tělo rozkouskoval a rozházel po celém Egyptě (dle jiných verzí poslal kusy po Nilu nebo je skryl do kmene stromu)
 - mytický strom Džed (patří k Usirovým insigniím)
 - Nebthet projevila svůj žal a pomohla naříkající Esetě nebožtíkovo tělo hledat
 - po nalezení všech jeho kusů je spojily a Eset v podobě krahujce vdechla máváním křídli Usirovi život
 - Usir se probouzí k životu na dobu nezbytnou ke ztopoření penisu a vyvrcholení – Eset získává Usirovo semeno a počne Hóra
 - Usir se odebírá vládnout do říše zesnulých

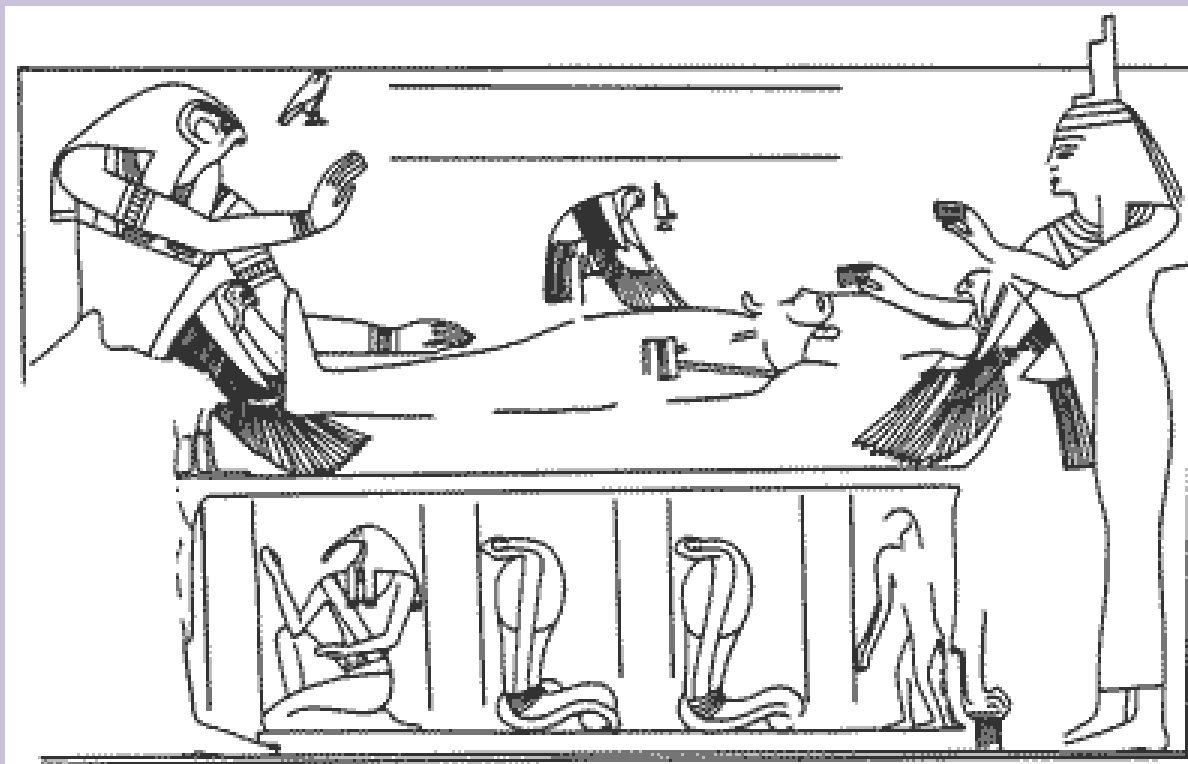
Sutech

Sutech

- zázrak zmrtvýchvstání Usira umožňoval každému možnost posmrtného života
- Abydos – centrum Usirova kultu
 - kultovní areál v Abydu (chrámy a pohřebiště)
 - série **reliéfů**, 2 z nich se dochovaly dodnes – téma: oplodnění Esety Usirovým semenem, Hór přihlíží

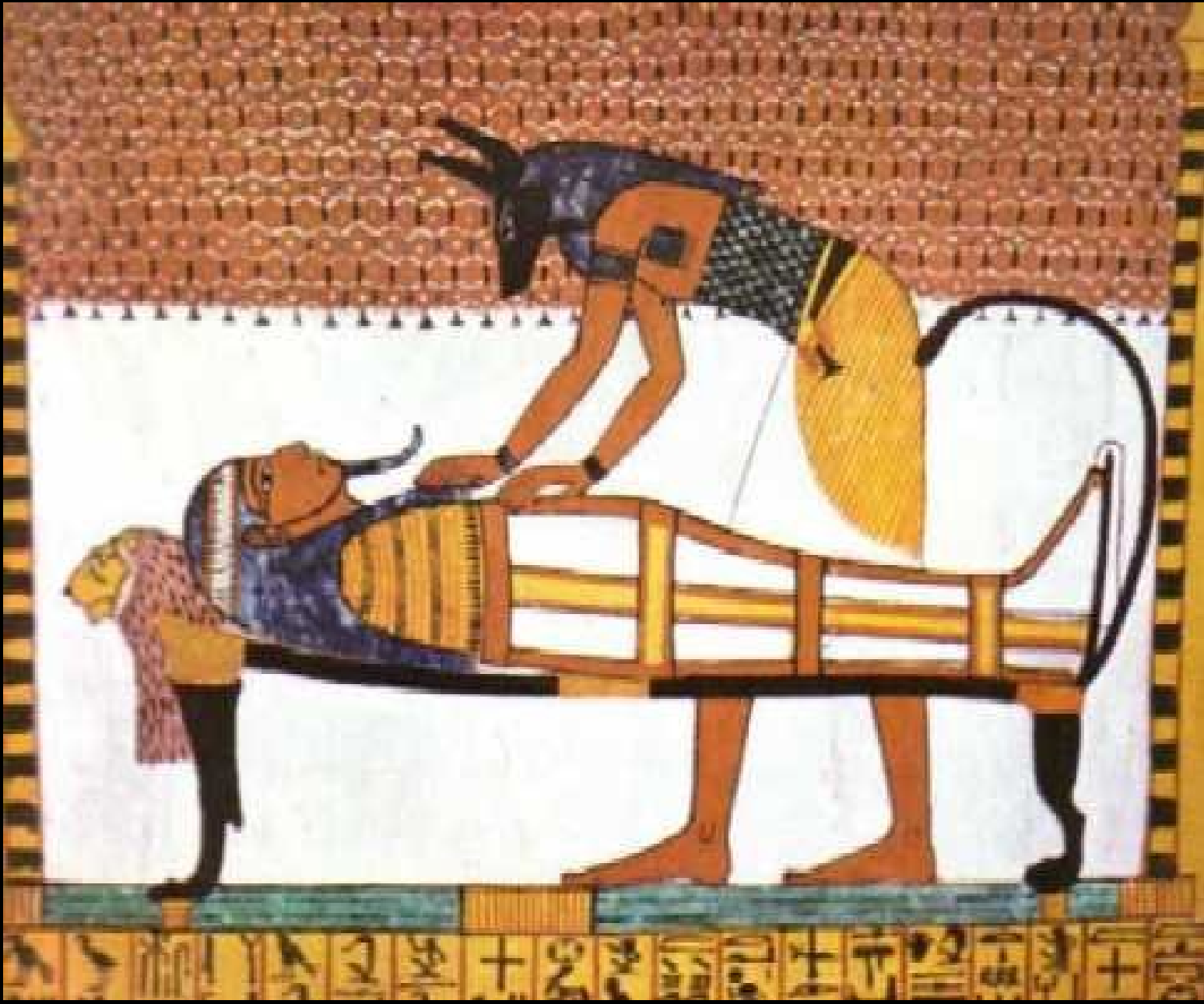

- bůh Re rozhodl, že se Usir stane bohem zesnulých v posmrtném světě
 - duše putují po smrti před Usirův trůn, kde jsou souzeny
 - bohyně spravedlnosti **Maat** váží jejich srdce (přstosí pero: ráj nebo cesta do podsvětí zhltnutím nestvůry)
 - podsvětí **Dét** (noční pouť slunce), Usirovo záhrobí **Amentet**

- jen naprosto nevinná duše se dostane po soudu do Usirovy říše, kde může žít spolu s ostatními bohy – ostatní čeká znovuzrození a někdy předtím ještě i pekelná muka
- do té doby byl patronem mrtvých **Anup**:
 - řecky Anubis
 - bůh zemřelých, pohřebišť, mumifikace, patron balzamovačů
 - po Usirově vzkříšení se stal Anup bohem balzamování (balzamoval i Usira)
 - Anupovi kněží: maska Anupa (šakala) při mumifikacích

➤ narodí se Hór

- souboj s otcovrahcem Sutechem, Eset marně zasahuje kopím
- Hór oslepen, opět prozře, Sutech ho sexuálně atakuje
- po souboji v lodích na Nilu bohové uznají Hórovo vítězství
- Ptah předává královské (faraonské) insignie Hórovi

Mýtus ve vztahu k realitě:

- Eset každý rok mrtvého muže oplakávala – v čas výročí vraždy Usira
 - její slzy naplnily Nil a ten se vylil z břehů
 - signál blížících se záplav v polovina léta: objevení hvězdy Sirius (bohyně Eset) po její každoroční periodě neviditelnosti – to bylo navíc ohlašováno objevením souhvězdí Orionu coby mytické Usirovy říše zesnulých (Plejády: říše Sutecha)
- politická hlediska
 - v dobách sjednocení Egypta symbolizovaly části Usirova těla roztroušené kultury, které bylo třeba sjednotit (narativní rys aitiologie coby mytický precedens)
 - faraón: pozemské vtělení Hóra
 - zesnulý faraon: ztotožněn s Usirem

➤ **posmrtná říše**

- Egyptané věřili, že se do ní po smrti dostanou jejich duše
 - tuto říši neřadili do podsvětí, ale do souhvězdí Orionu (pyramidy v Gíze na západním břehu Nilu kopírují postavení nejjasnějších hvězd Orionu)
 - Mléčná dráha: nebeský Nil
 - analogie s umíráním každého jedince (umírající Usir, smrt Sutech) a jeho znovuzrození
- ## ➤ rituální kontext (rituál přechodu) inscenování tohoto mýtu coby dramatu – pašijová hra z Abydu
- části pro veřejnost (vražda, oplakávání zesnulého, hledání částí jeho těla, souboj Hóra se Sutechem)
 - tajné části pro zasvěcené (scelení a balzamování Usirova těla)

Plán (mapa) zásvětí:

- staroegyptská *Kniha dvou cest*:
 - dochována v rakvích ze Střední říše (oblast el-Berša)
 - nejstarší mapy nebes
 - průvodce zesnulého po onom světě
 - výjevy: Thovtovo sídlo, Usirovo sídlo a pole obětí (možnost uctívání Usira i po smrti), důraz na cestu slunečního boha s jeho vyznavači od východu k západu a černou zemí vnitřkem nebes zpět), popis mnoha démonů jménem (zesnulý je musel znát, aby mohl projít branami, které stráží), hlavní protivník zesnulých démon Apop (gigantický had hrozící spolknutím slunce – souvislost se zatměním)

Solární mýty starověkého Egypta:

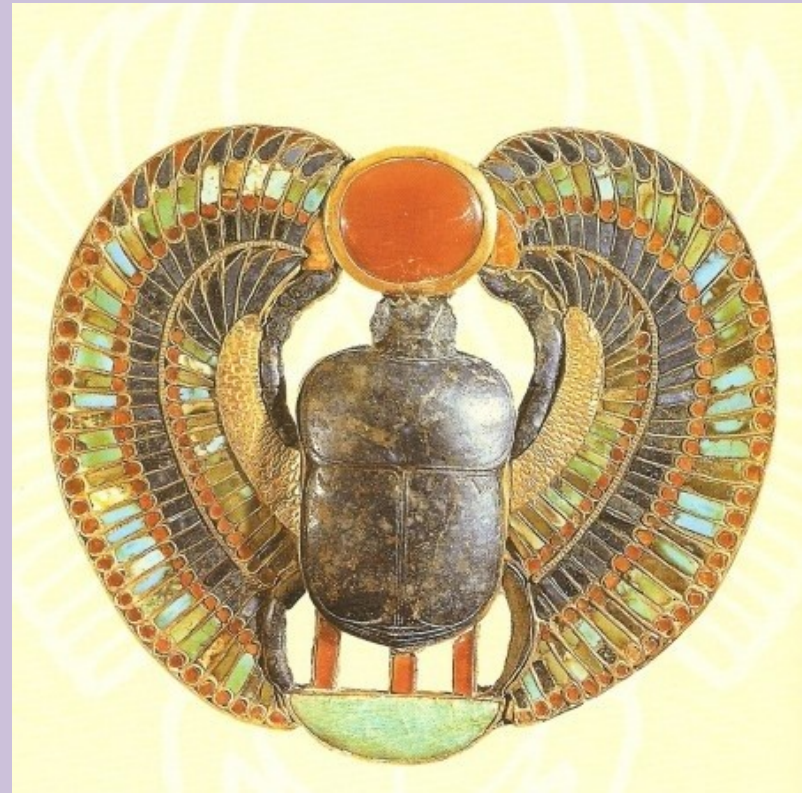
- členění universa do 3 světů:
 - podsvětí, pozemský svět, nebesa
 - slunce umírá každý večer při západu, bojuje a vítězí nad podsvětními silami zla (během 12 nočních hodin) a je znovuzrozeno při každém novém východu slunce
 - Usir: představuje nekonečnou existenci všehomíra
 - Re: cyklické obnovování

3 fáze slunečního boha:

- **Cheprer:** ranní fáze sluneční cesty oblohou
 - zpodobňován jako brouk skarabus (v přírodě posunující kuličku z trusu)
- **Re:** polední aspekt slunce
 - celková podoba slunečního boha
- **Atum:** odpolední slunce
 - klesající ke vstupu do podsvětí

Cheprer

Cesta slunečního boha podsvětím:

- popis egyptského podsvětí se dochoval nejhojněji v nekropoli Údolí králů
 - pohřby už ve 2. tisíciletí př.n.l.
 - množství obrazů, reliéfů i nápisů, které vykradači hrobů nechávali být (byly pro ně bezcenné)
 - Reova cesta podsvětím není jednoduchá – musí odolat mnoha nástrahám a nebezpečím
- 3 zdroje mýtu (papyry, rakve, sarkofágy):
 - ***Kniha o tom, co je v podsvětí*** (detailní popis toho, co se odehrává během každé z 12 hodin pouti podsvětím)
 - ***Kniha bran*** (Re putuje 6 podsvětními jeskyněmi, do nichž přináší jas)
 - ***Kniha jeskyní*** (Reův souboj s gigantickým hadem, střežícím vstup do podsvětí)

- Náboženská reforma Amenhotepa IV. (vládl 1353–1335 př.n.l.):
 - bohem slunce určen Aton
 - pokus o monoteizaci egyptského náboženství
 - po smrti „faraona kacíře“ jeho syn Tutanchamon obnovil starý teogonický řád
- stéla v karnackém chrámu líčí „reakci bohů“ na reformu:
 - *„Chámy bohů a bohyň stály v ruinách. Jejich svatyně byly opuštěné a zarostlé. Jejich svatostánky jako by už neexistovaly a chrámová nádvoří se užívala jako cesty. Bohové se k této zemi obrátili zády. Modlil-li se kdo k některému bohu o radu, bůh vždy mlčel – a totéž i bohyně. Srdce je bolela v hrudích a rozsévali zkázu, kam oko dohlédlo.“*

Mýtus o pohromě:

- důsledek narušení vztahu mezi lidmi a bohy
 - lidé nabyli sebevědomí a stavěli se bohům na roveň (viz jiné kultury a mýty o potopě)
 - kněží v chrámech zajišťovali oběťmi přízeň bohů – blahobyť a rovnováhu
 - Mýtus o pohromě: zaznamenán nejpodrobněji v souboru magických zaklínadel *Kniha Božské krávy*:
 - lidé osnovali proti Reovi spiknutí
 - Re poznal, že se proti němu spikli – svolal do svého paláce tajnou radu bohů
 - osloví prvnotní hmotnu Nun (vesmír), ostatní bohové svorně souhlasí
 - Nun: lidstvo pobije sluneční Oko Reovo, které se stává jeho dcerou – bohyní Hathor

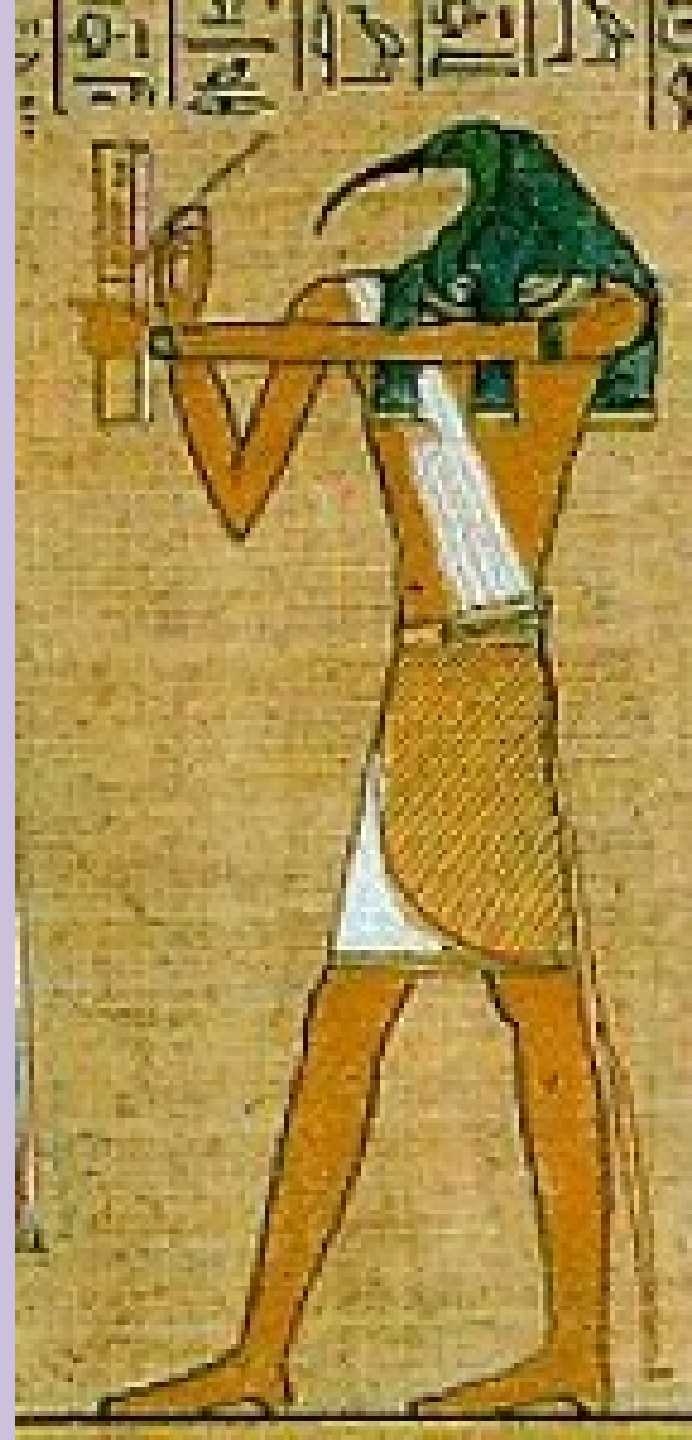
Hathor

- lidé si však důsledky svých činů uvědomili a prchli před hněvem boha Re do pouště
- Hathor je následuje a ničivou silou vraždí v podobě zuřivé lvice lačnící po krvi
- lidstvo je téměř vyhlazeno
- Hathor se před Reem dme pýchou nad masakrem, prahne po další krvi
- Re se však slituje nad zbytkem lidstva, upustí od pomsty
- krvelačnost Hathor se však zcela vymkla kontrole – bohové mají na záchranu lidí čas do rána, než se H. probudí
- Re přikáže veleknězi rozmělnit červený okr na kaši a smísit ji s žitným pivem – 7.000 džbánů je naplněno tekutinou v barvě lidské krve
- poušť je tím zaplněna do výše 3 dlaní

- Hathor ráno „krev“ spatří a zaraduje se, zhluboka se napije – pivo ji tak omámí, že nenajde zbytek lidstva, které přečkalo její vraždění
- Slunce (Re) pak vystoupilo na nebesa na hřbetu Božské krávy jménem Mehetveret (tj. Velká potopa), jež vytváří nebeskou klenbu a splývá s bohyní Nut (!)
- Re, znavený a zklamaný lidstvem, opouští Egypt a jmenuje boha moudrosti Džehutiho svým nástupcem, aby po něm převzal vládu nad lidstvem
- D. naučí lidstvo znalosti hieroglyfů, v nichž je obsažena veškerá moudrost
- nastává éra vlády lidských faraonů

Džehuti

dokument o Africe: *Zatajená minulost*

- z cyklu *Ztracené civilizace* (*Lost Civilizations*)
- dokumentární **10dílný** seriál z roku **1995**

